

Sinemada Toksik/Zehirli Erkeklik: “İki Aşığın Ölümü” Filmi Örneği

Fırat SAYICI*

Serhat KAYA**

Öz

Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği ve öğrenildiği yerlerin başında kitle iletişim araçları gelmektedir. Televizyon, internet, dijital platformlar ve sinema gibi medya araçları, egemen kadınlık ve erkeklik davranış kalıplarını ve rollerini ya da toplumsal cinsiyete yönelik oluşan normların toplumsal ve kültürel inşasını sistematik olarak desteklediği varsayımı daha belirgindir. Hemen her toplumda, çevrede ve meslekte sıklıkla karşılaştığımız toksik/zehirli erkeklik problemini televizyon ya da dijital platformlarda yayınlanan film ve dizilerde görebilmekteyiz. Toplumun erkeklik cinsiyetine nasıl rol biçtiği, onu nasıl inşa ettiği medya aracılığıyla gözler önüne serilmektedir. Toksik erkekliğin toplumsal inşasına yönelik konular ve konuya yönelik eleştirel bakışları sinema endüstrisinde de işlenmektedir. Özellikle son yıllarda küresel ve yerel düzlemde yayınlanan sinema filmlerinde toksik erkeklik temalı yapımlara yer verilmektedir. Türkiye’de Eylül 2021’de gösterime giren ‘İki Aşığın Ölümü/The Killing of Two Lovers’ toksik erkeklik temasıyla gösterime giren filmlerden birisidir. Bu çalışmada temel amaç, ‘The Killing of Two Lovers’ filminde erkekliğin toksik davranışlarının film aracılığıyla nasıl işlendiğini ve yansıtıldığını ortaya koymaktır. Filmde, toksik erkeklik hallerine sıkça yer verildiği ve filmin bu toksik halleri normalleştirebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sinema, Medya, Toksik Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet.

Masculinity in Cinema: The Case of the Movie “Death of Two Lovers”

Abstract

Mass media is one of the places where gender roles are reproduced and learned. The assumption that media tools such as television, internet, digital platforms and cinema systematically support the dominant femininity and masculinity behavior patterns and roles or the social and cultural construction of gender-oriented norms is more evident. We can see the toxic or toxic masculinity problem, which we frequently encounter in almost every society, every environment and profession, in films and serials broadcast on television and digital platforms. How the society assigns a role to the masculine gender and how it constructs it is revealed through the media. Issues and critical views on the social construction of toxic masculinity are also covered in the film industry. Especially in recent years, movies with the theme of toxic masculinity have been included in the movies released globally and locally. Released in September 2021 in Turkey, "The Killing of Two Lovers" is one of the films released with the theme of toxic masculinity. The main purpose of this study is to reveal how the toxic behaviors of masculinity are processed and reflected in the movie "The Killing of Two Lovers". It was concluded that toxic masculinity states are frequently featured in the movie and that the movie can normalize these toxic states.

Keywords: Cinema, Media, Toxic Masculinity, Gender.

Geliş/Received: 29.03.2022

Kabul/Accepted: 27.09. 2023

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, firatsayici@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8041-6847

** Arş. Gör., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, serhatkaya@esenyurt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9508-140X
(Makale Türü: Araştırma Makalesi)

Etik Kurul Beyanı: Bu araştırmada, anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşım bulunmadığından etik kurul onayı gerekmemektedir.

Giriş

Henüz anne karnındayken tespit edilen cinsiyet (sex) bireylerin eril veya dişil olarak biyolojik özelliklerini tanımlamaktadır. Sadece biyolojik özellikleri veya insan anatomisini ifade etmeyen cinsiyet, yaşamın ilk günlerinden itibaren toplumsal olarak anlam kazanmaya başlamaktadır. Bireyin toplum içinde şekillendirildiği anlamlar ise cinsiyet (gender) olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı farklı toplumlarda, coğrafya ve kültürlerde erkek ve kadınlara toplumun yüklediği roller ve anlamlardır. İlgili toplumun veya kültürün cinsiyete göre bireylerden beklediği davranış kalıplarıdır. Feminist düşünürler toplumsal cinsiyetin bir üründen ziyade üretim süreci olduğunu belirtirken bu durumun sadece biyolojik farklılıklar ekseninden açıklanamayacağını vurgulamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet teorisi ve kültürle üretilen toplumsal cinsiyet görünümleri kitle iletişim araçlarıyla pekiştirilmektedir. Bu bağlamda başta feminist çalışmalar, daha sonra ise erkeklikle ilgili çalışmalar, medyayı erkek ve kadın rollerini oluşturan ve yeniden üreten bir araç olarak değerlendirmektedirler. Medyada kadının temsil edilmesi dizilere, sinema filmlerine, reklam filmlerine ve haber metinlerine, çeşitli medya çalışmaları aracılığıyla nicel olarak fazlaca konu olmuştur. Buna karşın erkeklik çalışmalarının, alanın yeni olması sebebiyle, nicel olarak görece daha az olduğu bilinmektedir.

Özellikle erkeklik üzerine yaptığı çalışmalarla önemli bir yere sahip olan ve Masculinities (Erkeklikler) teorisini oluşturan Avustralyalı sosyolog Raewyn Connell, ilgili alanın altyapısını oluşturmuştur. Connell’in Erkeklikler teorisinin daha iyi anlaşılması adına yazar hakkında bazı ön bilgiler verilmesi uygun olacaktır. Dünyaya geldiğinde Robert William Connell ismini alan yazar, hayatının ilerleyen zamanlarında cinsiyet değişimini gerçekleştirmiş transseksüel bir kadındır. Erkeklik araştırma ve çalışmalarında R.W. Connell ismini kullanarak cinsiyet bilgisini açık şekilde belli etmemiştir. Raewyn Connell ismini ise 2006 yılından itibaren çalışmalarında kullanmaya başlamıştır. Alana ciddi katkılar sunan Connell, çalışmalarında aslında tek tip bir erkekliğin olmadığına vurgu yapar. Asıl vurgulanması gerekenin çoğul ‘erkeklikler’ olduğunu belirtmektedir. Connell, hegemonik erkeklik (hegemonic masculinity), madun erkeklik (subordinated masculinity), işbirlikçi erkeklik (complicit masculinity), marjinal erkeklik (marginalized masculinity), toksik/zehirli erkeklik (toxic masculinity) gibi erkeklik türlerinin varlığını ortaya koymuştur. ‘Erkeklik’ teorisinin ele aldığı bu erkeklik çeşitleri dışında günümüzde kullanılan; postmodern erkeklik, hiper erkeklik, protest erkeklik, metroseksüel erkeklik gibi erkeklik türleri de mevcuttur. Literatür çalışmaları incelendiğinde erkeklik çalışmalarında kronolojik olarak hegemonik erkeklik üzerine çokça çalışma yapıldığı görülmektedir. Connell, 1980’li yılların sonlarına doğru toksik veya zehirli erkeklik (toxic

masculinity) kavramını ilk kez kullanan isimdir. Bu konuda referans gösterilen teorisyen Connell, beyaz sınıfı erkeklerin konumlarını, eşcinsel erkeklerin baskılanma durumlarını ve işçi sınıfı erkeklerin konumlarını açıklamak için toksik erkeklik kavramını kullanmıştır. Üzerinde daha az çalışma üretilmesi ve günümüz erkeklik kavramları arasında en çok konuşulması sebepleriyle çalışmanın ana eksenini toksik erkeklik kavramı oluşturacaktır.

İlk kullanımından sonra sosyal medya üzerinde oluşturulan farkındalık hareketleri ile toksik erkeklik kavramının dünya genelinde yüksek sesle söylenmesine ve daha çok insana ulaşmasında öncülük ederek viral oluşturduğu söylenebilir. Bu çalışmalardan biri olan 2006'da MySpace'te aktivist Tarana Burke'nin başlattığı #MeToo hareketi toksik erkekliğin daha görünür olmasında önemli bir çalışmadır (Kayhan, 2021). Diğer önemli bir hareket ise 2018 yılında sosyal medyada Hollywood'un önemli isimlerinin başlattığı Time's Up hareketidir. Bu şekilde taciz ve cinsel istismara karşı mücadele başlatılarak farkındalık oluşturulmak hedeflenmiştir (Yaşartürk, 2021).

Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği ve öğrenildiği yerlerin başında kitle iletişim araçları gelmektedir. Gazete, televizyon, dergi ve internet gibi medya araçları, egemen kadınlık ve erkeklik davranış kalıplarını ve rollerini ya da toplumsal cinsiyete yönelik oluşan normların toplumsal ve kültürel inşasına sistematik olarak desteklediği varsayımı daha belirgindir. 'Beyaz, heteroseksüel, orta sınıf' hegemonik erkeklik rollerini taşıyan erkek temsillerinin yaygın bir biçimde görüldüğü medyada, farklı temsillerin ya da farklı erkekliklerin görünür kılınması ya da yaşam şansı çok düşüktür (Karaduman ve Aydın, 2017: 30). Televizyon dizilerinde toksik erkeklikten ziyade hegomonik erkeklik halleri daha çoğunluktadır. Toksik erkekliğin toplumsal inşasına yönelik konular ve konuya yönelik eleştirel bakışların daha çok sinema endüstrisinde işlendiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda küresel ve yerel düzlemde yayınlanan sinema filmlerinde toksik erkeklik temalı yapımlara yer verilmektedir. Türkiye'de Eylül 2021'de gösterime giren ve bağımsız bir yapım olan "İki Aşığın Ölümü/The Killing of Two Lovers" toksik erkeklik temasıyla gösterime giren filmlerden birisidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde aile kavramı ve toksik erkekliği eleştirel bir bakış açısıyla işleyen filmin geneline ise gergin bir atmosfer hâkimdir.

Robert Machoian'ın yönettiği ilk uzun metrajlı filmi olan İki Aşığın Ölümü (2020), ayrılma kararı alan bir çiftin hayatını merkeze almaktadır. Utah'ın küçük bir kasabasında yaşayan ailenin dört çocuğu vardır. Çiftin çocuklarını, gerçek hayatta yönetmen Machoian'ın kendi çocukları canlandırmaktadır. Filmin başrollerinde yer alan Clayne Crawford'ın canlandığı David, ayrılık kararı almış olmalarına rağmen ailesini bir arada tutmanın yollarını aramaktadır. Bu gelişmeler yaşanırken David, karısıyla farklı insanlarla görüşebileceklerine dair

aralarında bir anlaşmaya varırlar. Teorik olarak bu anlaşmayı kabullenen David, sosyal hayatta eşinin yeni ilişkisine karşı bir mücadele başlatır. Ayrılan çift fiziksel mekân olarak yakın bir mekânda hayatlarını sürdürmeye başlarlar. Ortaya çıkan yeni yaşam biçimini kabullenemeyen David, kıskançlığına ve öfkesine yenik düşer. Bu süreçte toksik erkeklik tavrı her geçen gün daha da belirginleşmektedir.

Erkeklik Çalışmalarının Teorik Arka Planı ve Gelişimi

Erkeklik ve erkekler konusu üzerine gerçekleştirilen çalışmalara göz atıldığında Avrupa ve Amerika akademi dünyasında konuyla ilgili çalışmaların 1970’li yılların ortalarına doğru başladığı ve 10 yıl sonra ise profeminist (çoğunlukla feminizmi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak çabaları aktif bir şekilde destekleyen erkeklere atıfla kullanılır) çalışmalarla alanın kapsamının da genişlediği görülmektedir. Aslında erkekliği merkeze alan çalışmaların tarihi eski olsa da, psikoloji ve psikanaliz hariç, erkeklik veya erkek kimliği konusundaki çalışmalar görece daha geç toplumsal cinsiyet tartışmasıyla başlamıştır (Maral, 2004: 127-129). Erkeklik çalışmalarını, feminist karşıtı erkeklik hareketler ve feminizmi destekleyen profeminist hareketler şeklinde iki alanda incelemek mümkündür. Bu hareketler eleştirel erkeklik çalışmalarının kurulmasına öncülük etmiştir (Bozok, 2009: 271-277).

Kadın çalışmalarıyla ciddi bir mukavemet gösteren feminizm birçok çalışmanın başlaması için yeni bir alan açarken 1792’den günümüze üç dalga halinde incelenmektedir. İlk dalga hareketinde feminizm, kadının siyasal düzlemde özne olması üzerinde durmuş, kadınların eğitim hakkı, oy kullanabilme, mülkiyet ve cinsiyet konusunda üstün olması ve diğer konularda eşitlik çabasını barındırmaktadır (Bensadon, 1994: 58-61). ‘Cinsel devrim’ şeklinde isimlendirilen birinci dalga feminizm hareketinin en önemli sonucu zihinsel yapıya vurgu yapılarak değişim oluşturacak düşüncenin temelini oluşturmak ve reaksiyoner bir duruma dönüşmesini sağlamak olmuştur (Enginyurt, 2018: 47). 1960-1980 yılları arasına denk gelen ikinci dalga feminizmde, kadın bedeninin özgürlüğü ve kamusal alanda var olma üzerine yoğunlaşmış, ataerkil baskıcı sistemin baskısına karşı mücadele başlatılmıştır. Burada feministlerin üzerinde durduğu konu kadınların bedenleri üzerinde söz sahibi olma özgürlüğünün vurgulanmasıdır. Daha açık bir örnekle kadınların, kürtaj konusunda erkeklerin değil kendilerinin karar vermeleri gerektiği fikrini savunmuşlardır (Baki, 2019: 21). Feministlerin özel hayat konusundaki mücadeleleriyle İngiltere, ABD ve Fransa gibi ülkelerde kadınlar doğum kontrol hakkını elde etmişlerdir. Kendinden önceki feminizm hareketlerinin eksiklerini gidermek amacıyla başlayan üçüncü dalga feminizm ise 1980’li yılların sonlarında başlayıp günümüze kadar süren hareketlerdir. Son dalga hareketleri kendinden önceki hareketlerin perspektifini genişleterek mücadeleyi farklı yönlere doğru çevirmiştir. Sınıfsal

farklılıklar, cinsel tercihler, farklı etnisite gibi konular dile getirilerek bilinçlenmeyi yükseltecek eylemler desteklenmiştir (Özveri, 2009: 210).

Bütün feminist akımlar kadın çalışmaları alanına odaklanırken, Erkeklik Çalışmaları (Masculinity Studies) daha çok 1980 ve sonrasındaki çalışmalarla belirginleşmiştir (Topçu, 2018: 289). Erkeklik çalışmaları, 1980’li yıllarda akademisyenlerin yaptıkları katkıların ve çalışmaların artması ile yeni bir literatürün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Başta Raewyn Connell, Michael Kimmel, David Morgan ve Victor Sedler gibi önemli araştırmacılar kaleme aldıkları araştırmalarla erkeklik çalışmaları alanına büyük katkılar sağlamışlardır. Erkeklik çalışmalarının ortaya çıkışını Kimmel iki olguya dayandırmaktadır; erkeklik çalışmalarının feminizme tepki olarak 1970’li yılların sonlarına doğru bir disiplin olması ve çalışmaların erkeklik deneyimlerine ve insanlar üzerinde yapılan çalışmaların çok eski tarihlere gitmesi... (Kimmel, 2005: 16). Edwards ise Connell ve Kimmel’den farklı olarak tıpkı feminizmde olduğu gibi eleştirel erkeklik çalışmalarının üç evrede oluştuğunu belirtmektedir. İlk evre feminizm çalışmalarının ikinci dalgasıyla aynı zamana denk düşmektedir. Bu dönemde toplumsal cinsiyet düzeni içinde ‘ideal erkeklik’ tanımlamaları üzerine durulmuştur. 1980’li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan eleştirel erkeklik çalışmalarında ise tek tip erkekliğin hâkim olduğu düşüncesinden vazgeçilerek farklı erkeklik biçimlerinin varlığı kabul görmüştür. Erkeklik çalışmalarının son evresi ise 1990’lı yıllarda başlayıp günümüze kadar gelen süreci kapsamaktadır. Üçüncü evre erkeklik çalışmaları post-yapısalcı teoriden etkilenecek medya, edebiyat ve kültür çalışmaları gibi pek çok alanı kapsayan disiplinler arası bir çalışma haline gelmiştir (Edwards, 2006: 35-36).

Kadın çalışmaları, eleştirel erkeklik çalışmalarının başlamasına zemin oluşturarak ciddi katkılar sağlamıştır. Eleştirel bir bakış açısıyla erkeklerin ve erkekliğin sorgulaması bu alanın ortaya çıkmasında önem arz etmektedir. Eleştirel erkeklik çalışmaları ataerkillik üzerinden erkekliği sorgulamaktadır. Erkeklik çalışmaları, erkekliğin nasıl üretildiğini ve sürdürüldüğünü inceleyerek, erkekliklerin toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır (Bozok, 2011: 6). Erkeklik çalışmaları da feminizm gibi toplumsal cinsiyet eşitliğinin olacağı bir sistem hedeflemektedir. Erkeklik çalışmalarının Amerika ve Avrupa kıtasında hızlı bir ivme kazanmasına rağmen Türkiye’de görece az ve henüz yeni olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında ise genel görünümün özet kronolojisi şu şekildedir: Doçentlik tezinde toplumsal cinsiyet konusunu çalışan Deniz Kandiyoti (1978) ‘Cinsiyet Roller Kalıp Yargı Ölçeği’ çalışması ve 1988 yılında yine Kandiyoti’nin kaleminden çıkan ‘Ataerkillik Pazarlık’ isimli makalesi, Türkiye’de erkeklik konusu üzerinde yapılan ilk ve önemli çalışmaların başında gelmektedir.

‘Ataerkil Pazarlık’ çalışmasında ele alınan temel konu erkeklik olmasa bile, çalışmanın erkeklik konusu üzerinde düşündürmesi ve toplumsal cinsiyet konusunda yeni çalışmaların yapılmasına öncülük etmesi açısından ufuk açıcudur. 1998’de yayımlanan ‘Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması’ isimli geniş çaplı araştırma bu bağlamda Türkiye’de yapılan ilk çalışmadır (Topçu, 2018: 289). Toplum ve Bilim Dergisi’nin 2004’te çıkardığı ‘Erkeklik’ özel sayısında çıkan 15 çalışma erkeklik çalışmalarında başat role sahiptir. 1990’lı yılların ortalarına kadar üzerine ciddi çalışmalar yapılmadığı erkeklik konusu, Connell’in ‘Gender and Power: Society the Person and Sexual Politics’ (Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika) isimli çalışmasının 1998 yılında Türkçe’ye çevrilmesi ile birlikte Türkiye’de erkeklik konusunda çalışmaların başlamasında itici güç olmuştur. Peşi sıra yazılan kitapların ardından sivil toplum kuruluşlarında konuşulmaya başlanan konu sayesinde geleneksel ve sosyal medyada, edebiyatta, dizi ve sinema sektöründe erkekliğin çeşitli boyutları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Türk siyasetinde erkeklik temsilleri, erkekliğin askerlik ve milliyetçilik ile ilişkileri, babalık başta olmak üzere ailede erkeklikler, ekonomik yaşamda ve çalışma hayatında erkeklikler, spor ve erkeklikler, bunlardan bazılarıdır (Bozok, 2015: 19-21). Gelişimi itibariyle art alanı sürekli araştırılan ve giderek popülerleşen erkeklik çalışmaları, günümüzde artık akademiye de üzerinde durulmaya başlanan önemli konular arasındadır.

Toksik Maskülinite (Toxic Masculinity), Toksik/Zehirli Erkeklik

Erkeklik çalışmaları genel anlamda erkekliğin tarihsel süreç içinde toplumsal hayattaki tezahürlerini araştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet yapısında erkeklik çalışmalarını sadece kadınlar tarafından görmek ve değerlendirmek sorunun tespit edilmesinde yeterli olmayacaktır. Toplumsal cinsiyet ve toksik erkekliğin tam anlaşılabilmesi ve konunun bütüncül değerlendirilebilmesi için sadece kadın-erkek ilişkilerinin değil erkeklerin aralarında oluşturdukları ilişkiler üzerinden de okumak gerekmektedir. Erkeklerin kendi ilişki düzeninde oluşturdukları eril iktidar düzenini devam ettirme stratejilerini homojen değerlendirebilmek de önemlidir. Toksik erkeklik kavramı üzerine evrensel bir tanımlama olmamasına rağmen pek çok düşünür ve bilim insanı konu üzerinde araştırma yaparak kavramın çerçevesinin belirlenmesine ciddi katkılar sunmuşlardır.

Toksik erkeklik (toxic masculinity) veya toksik maskülinite kavramının bilinen en geniş tanımlaması erkeklik çalışmaları üzerine yaptığı araştırmalarla tanınan psikolog Terry Kupers’a aittir. Kupers, ‘Toxic Masculinity as a Barrier to Mental Health Treatment in Prison’ (Hapishanede Akıl Sağlığı Tedavisinin Önünde Bir Engel Olarak Toksik Erkeklik) isimli makalesinde toksik erkekliği şu şekilde açıklamaktadır: Toksik Maskülinite, tahakkümü, kadınların değersizleştirilmesini, homofobiyi ve ahlaksız şiddeti teşvik etmeye hizmet eden

toplumsal olarak gerileyen erkek özelliklerinin bir takımıydır (2005: 714). Toksik erkeklik, hegemonik erkekliğin başkalarının egemenliğini besleyen ve dolayısıyla toplumsal olarak yıkıcı olan yönlerinden inşa edilir. Toksik erkeklik, agresif bir şekilde rekabet etme ve diğerlerine hükmetme ihtiyacını içerir ve erkeklerde en sorunlu eğilimleri kapsar. Ashley Morgan'a (2019) göre ise toksik erkeklik, temel olarak iktidarı elinde bulunduran erkeklerin, çevresindekileri sindirmek/bastırmak ve onları kontrol edebilmek için oluşturdukları sistematik saldırgan/agresif tavır ve davranışların bütünüdür. Bu tanımdan yola çıkarak erkeklerin zehirli davranışlarının dışı vurulmasında aslında bilinçli ve sistematik davranış kalıplarının geliştirildiği ve hoşgöründen yoksun, sertlik içeren baskıcı karakterlerinin dışı vurulması hali olduğu söylenebilir.

Toksik erkeklik, erkek saldırganlığını, şiddeti, zor kullanmayı ve kendisinin oluşturduğu iktidarı açıklamak için kullanılmaktadır. Toksik hareketler, küfür ve hakaret içeren cümleler, şiddete yönelik eğilimler, kadın ve erkeklere yönelik baskılayıcı tavırlar ve saldırganlık içeren öğeler taşımaktadır. Kaba, bireysel ve kamusal alanda hoş karşılanmayan, şiddet ve argo barındıran düşünceler ve tavırlar zehirli erkeklik hallerini inşa edebilmektedir. Toksik erkeklik; kadınlara, erkeklere, çocuklara ve topluma zararlı, erkeklikle ilişkili norm, inanç ve davranışların tümünü ifade etmek için kullanılmaktadır (İnci ve Alpen, 2019: 18-22). Kupers gibi, farklı düşünürler de konuya ilişkin çalışmalar yapmış ve erkekliğe yönelik ölçek ve envanterler geliştirmişlerdir. 1983'te Bunting ve Reeves'in Macho Scale (Maço Ölçeği), Iazzo'nun Attitudes Toward Men Scale (Erkeklere Karşı Tutumlar Ölçeği), 1984'te Brannon ve Juni'ye ait Brannon Masculinity Scale (Barannon Erkeklik Ölçeği), Thompson ve Pleck'in 1986 yılında ortaya çıkardığı Male Role Norms Scale (Erkek Rol Normları Ölçeği), 1992'de Levant ve arkadaşlarının Male Role Norm Inventory (Erkek Rol Normları Envanteri), Mahalik ve arkadaşlarının 2003'te geliştirdikleri Conformity to Masculine Norms Inventory (Erkeksi Normlara Uyum Envanteri), 2018'de Luyt'un Male Attitudes Norms Inventory (Erkek Tutumları Normları Envanteri) gibi çalışmalar erkekliğin anlaşılması ve devamında zehirli erkeğin dışı vurulmasının açıklanabilmesinde önemli çalışmalar arasında yer alırken yeni çalışmaların yapılmasında da referans niteliğindedirler.

Günlük ve akademik hayatta sıklıkla karşılaştığımız toksik erkeklik kavramını Thompson ve Pleck'in (1986) yaptıkları Erkek Rol Normları Ölçeği'nde erkeklik ideolojisi, erkek rollerini tanımlayan kuralların ve değerlerin onaylama düzeyi çalışmasında geleneksel erkekliği ve devamında oluşan toksik erkeklik kavramını; statü, sertlik ve kadınsılıktan kaçınma hali gibi üç başlık altında toplamaktadırlar. Ölçek çerçevesinde statü, erkeklerin toplum içinde bir sosyal statüye sahip olması, diğer insanlar tarafından saygı görülmesi ve saygın olma varsayımı; sertlik, erkeklerin fiziksel olarak var olmaları, agresif ve saldırganlığa hazır olma

fikri; kadınsılıktan kaçınma hali ise erkeklerin kadınsı olduğunu düşündüğü (duygusal davranma, duygularını gösterme, kadına ait olduğunu düşündüğü spor etkinlikleri) aktivitelere katılmaması fikirleridir. Cinsiyet rollerinin kadın ve erkekler için gerginlik oluşturduğu ve bu gerginliğin daha çok erkeklerde görüldüğü (Pleck, 1981’den aktaran Sakallı ve Türkoğlu, 2019: 61), erkeklik araştırmalarının sonuçlarında elde edilen verilere göre ise kadınsı olduğu düşünülen davranışlarda bulunmak erkekler açısından ‘tehdit’ (Sakallı ve Türkoğlu, 2019: 63) unsurlarından biri olarak görülmektedir. Ortaya çıkan statü, sertlik, kadınsılıktan kaçınma hali, gerginlik ve tehdit gibi psikolojik ve sosyokültürel parametreler toksik erkeklik kalıplarını oluşturmakta ve toksik erkekliği inşa etmektedir.

‘İllet’ ve ‘zillet’ kavramları üzerinden toksik erkekliğin içini dolduran Günay-Erkol’a (2018: 7-9) göre toplumsal cinsiyetin erkekliğe bulaştırdığı hastalık/dert ‘illet’, erkeklerin bedenlerine ruhlarına ve zihinlerine yer etmiş birlikte yaşayan, atılması gereken, bir mikrop/zehir, aşağılanma/hor görülme ise ‘zillet’ durumu anlatmaktadır. Toksik erkeklik; fiziksel ve mental güçlülük, hisleri dışarı vurmak, şiddete eğilim gibi özellikler, bunların tam tersinin kadınsı olduğuna ve kadınlığın reddine dayanmaktadır. Buradan hareketle toksik erkeklik, zararlı, yıkıcı ve zehirli erkeklik davranış kalıplarının dışı vurumu veya eyleme dönüşme biçimidir. Toksik erkeklik, küçük ölçekli bir işletmede çalışan erkek yöneticiden, küresel çaptaki şirketlerin üst düzey yöneticilerine, akademi dünyasındaki bilim insanlarından, medya sektöründeki erkeklere kadar geniş anlamda kullanılabilen adeta şemsiye kavramı durumuna gelmektedir.

Toksik erkeklikte, erkekler, şartlar ve koşullar ne olursa olsun her zaman psikolojik, sosyolojik, fiziksel ve finansal anlamda kendi üstünlüğünü ispatlamaya çalışmaktadırlar. Ancak burada dikkat edilmesi gereken şey hegemonik erkeklik ile toksik erkekliğin karıştırılmamasıdır. Hegemonik erkekliğin bir ürünü olan toksik erkeklik, sert, agresif, baskıcı ve zor kullanımına yatkın bir karakter halidir. İktidar sahibi erkekler zehirli davranışlarını daha çok sistematik bir şekilde sürdürmektedirler. Gerek eğitim sürecinde gerekse sosyal ve mesleki hayatta sosyal medya aracılığıyla daha çok görünür ve bilinir hale gelen ‘istismar, şiddet, taciz, mobbing, psikolojik şiddet’ konuları da (akıl sağlığının yerinde olmama hali hariç) toksik erkeklik davranış kalıpları arasında değerlendirilebilir. Zehirli erkeklik, şiddetin, baskının mutataştırılması, haklı görülmesi ve sorun olarak değerlendirilmediği davranışların tümüdür. Günümüzde giderek dozu artan kadın cinayetlerinde, şiddet eylemlerinde, saldırganlık ve tacizlerde ‘namusumu temizledim’, ‘aldattığı için yaraladım/öldürdüm’ gibi söylemler toksik erkekliğin nasıl yaygınlaştığını da kanıtlamaktadır. Bu tarz durumlara kitle iletişim araçlarında sıklıkla yer verilmesi ise toksik erkekliğin daha fazla dolaşıma girmesine sebep olabilmektedir. Toksik erkekliğe yönelik yukarıda yapılan tanımlama ve çerçevelenmeler dışında konuya eleştirel

bir yorum getiren bir bakış açısının da verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Waling (2019: 3) ve Salter'e (2019) göre, toksik erkeklik kavramı, erkeklik teorisinin mimarı sayılan Raewyn Connell'in çalışmasının yanlış yorumlanması sebebiyle ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu nedenden dolayı her iki yazar da toksik erkeklik kavramını problemleri olarak değerlendirmektedirler. Çünkü toksik erkekliğin erkekleri mağdur/madun veya kurban ettiğini söylemektedirler. Daha açık bir ifadeyle toksik erkeklik, problemleri davranış normlarının kaçınılmaz olmasına dayanan patolojik bir argümandır (Waling, 2019: 98).

Toplumun erkeklerde gördüğü toksik haller veya zehirli erkeklik algısı zaman zaman sevimli ve sempatikmiş gibi gösterilebilmekte ve toplumda cinsiyet eşitsizliğine sebep olabilmektedir. Kamusal alanlarda veya bireysel sohbetlerde zaman zaman karşılaşılan; erkek gibi, erkekliğini göster, erkek adam dediğin..., kadın kısmı, kız başına..., adamsın, adamın dibi, işi adam gibi yap, erkek adam pembe giymez, erkek evin direğidir, erkek adam ağlamaz gibi kodlamalar şiddeti, zorbalığı, agresifliği, baskıyı, sindirmeyi ve otoriterliği meşrulaştıran toksik davranış kalıplarını serimlemektedir. Bu ve buna benzer söylem ve yakıştırmalar Türkiye'de erkeklik konusuna bakışın bir kısmını yansıtırken erkeklikler arasında da bir mukayese kültürünün olduğunu göstermektedir. Zehirli erkekliğin oluşturduğu bu saldırganlık halleri farklı zamanlarda farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Sosyal hayatta sıklıkla karşılaşılan bu zehirli erkeklik halleri, gerek sinema endüstrisinde gerekse görsel, yazılı ve sosyal medyada işlenen konulardan biridir. Son zamanlarda popüler kültürün de etkisiyle zehirli erkeklik temalı filmlerin sinemada yerini almaya başladığı görülmektedir. "İki Aşığın Ölümü-The Killing of Two Lovers" (2020) filmi de toksik maskülinite konusunu işleyen örnek yapımlar arasında yer almıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışmalarda yapılan araştırmalarda farklı türden çözümler, yöntemler ve araştırma desenleri kullanılmaktadır. Çalışmanın deseni bağlamında nitel araştırma yöntemlerinden olan Söylem Analizi, Eleştirel Söylem Analizi ve Durum Analizi (Örnek Olay) yöntemlerinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya konu olan 'İki Aşığın Ölümü' filminin incelenmesi farklı türde analiz ve çözümler yöntemleriyle yapılmaktadır. Film üzerindeki araştırma analiz başlıklarına uygun sahnelerdeki söylemler, olaylar, gelişmeler ve diyaloglar alınarak açıklamaları yapılmaktadır. Söz konusu sekanslarda toksik erkeklik hallerinin nasıl işlendiği kuramsal bilgiler çerçevesinde betimlenmektedir.

Söylem analizi, konuşma ve metinler aracılığı ile oluşan anlam ürünleri ile ilgilenen geniş kapsamlı sosyal ve kültürel araştırmalar içinde kullanılan disiplinler arası bir araştırma yöntemidir. Söylem analizi yalın bir ifadeyle dilin merceğe altına alınıp incelenmesi olarak

tanımlanabilir. Bu, incelemenin daha çok derinlemesine ve semantik olarak ele alınmasıdır. Bu yöntem ilgi odağını sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara çevirir (Barker ve Galasinski, 2001).

Söylem analizinin bir alt türü olan eleştirel söylem analizi, cinsiyet, ideoloji, ırk, ayrımcılık, hegemonya, güç, sınıf farkı, sosyal düzen ve hâkimiyet gibi temaları ön plana alan ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen bir yöntemdir (Van Dijk, 2001: 352-372). Durum Analizi (Örnek Olay) yöntemi ise, bir olay veya durumun boylamsal incelendiği, sistematik bir şekilde verilerin toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakılan bir yöntemdir. Elde edilen sonuçlarla olayın neden o şekilde olduğu ve yapılacak yeni çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiği anlatılmaktadır (Davey, 2009). Durum analizi bir veya birkaç durumu; görsel, işitsel kaynaklar, rapor, gözlem, görüşme ve dokümanlar gibi çoklu kaynaklar içeren veri toplama araçlarıyla derinlemesine incelemenin yapılmasıdır (Creswell, 2007). Gerrig (2007) durum analizini, daha fazla durumu açıklamak amacıyla tek bir durumun derinlemesine çalışılması olarak tanımlamaktadır. Bu bilgiler ışığında durum analizi, örnek bir olay üzerinden yapılacak inceleme ve derinlemesine çıkarımlarla bir keşif süreci ve davranışların kategorilerini tanımlamaya çalışır.

İki Aşığın Ölümü-The Killing of Two Lovers Filmi Künyesi

Yönetmen ve Senarist: Robert Machoian

Oyuncular: Clayne Crawford, Sepideh Moafi, Chris Coy.

Yapım Yılı: 2020.

Süre: 85 Dakika.

İki Aşığın Ölümü-The Killing of Two Lovers Filmi

“İki Aşığın Ölümü”, ayrılık kararı alan bir çiftin hayatına odaklanmaktadır. David, karısı ile boşanma aşamasında olan bir adamdır. Ayrılık kararı almış olsalar da David altı kişilik ailesini umutsuzca bir arada tutmaya çalışır. Bu sırada David ve karısı, artık başka insanlarla görüşebileceklerine dair bir anlaşmaya varır. Teoride bu düşüncüyü kabul eden David, karısının yeni ilişkisine karşı bir mücadeleye girerken bir yandan da ailesini geri kazanmayı hedeflemektedir.

Toksik Erkeklik Özelinde İki Aşığın Ölümü Filmi Analizi

Bu çalışma, bu kuramsal bilgiler ışığında toksik erkeklik halleri ve davranışlarının filmde nasıl olduğu, geliştiği ve bundan sonraki çalışmalarda nasıl ilerleyeceği ve geliştirileceği konusunda yol açma çabasıdır. Sınırları belirlenmiş araştırma deseni çerçevesinde

‘İki Aşığın Ölümü/The Killing of Two Lovers’ filminin analizi aşağıdaki şekilde gibi yapılmıştır.

Film David’in kararsız ve üzüntü içindeki yüzünün yakın planıyla açılır. David, boşanmak üzere olmalarına rağmen bir sabah, eskiden karısı Niki’yle birlikte yaşadıkları eve gizlice girmiş ve yatak odalarında karısını yeni sevgilisiyle birlikte yatarken bulmuştur. Elinde bir silah vardır. Silahı çifte doğrultur. Ancak bu sırada çocuklarının çıkarttığı ve evin banyosundan gelen sesler David’i durdurur. Elini ağzına kapatarak sessizce ağlamaya başlar.

Filmde toksik erkekliğin ilk temsilcisi olarak seyirci karşısına çıkan David, karısının kendisinden ayrılmak istemesini ve kendince bu güzel yuvayı dağıtmak istemesine anlam verememektedir. Neredeyse tüm toksik erkek davranışlarında olduğu gibi bu kabullenememe duygusu onda kıskançlık doğurmuştur. İçinde büyüyen kıskançlık onu şiddete yönlendirmiş ve karısını öldürme düşüncesine itmiştir. Ancak o kader anı geldiğinde bunu yapamamış ve genelde kadınlara atfedilen ağlama duygusuyla karşı karşıya kalmıştır. Üzüntü, korku ve belki de pişmanlık duygularıyla eyleminden vazgeçer. Ardından evin giriş katındaki pencereden elinde silahla çıkar ve yolda koşmaya başlar. Jenerikte filmin ismi görülür. David ve ailesinin yaşadığı yer küçük bir kasabadır. Yolun karşısındaki babasının evine girmeden önce elindeki silahı aracına bırakır. David ayrılık sürecinden beri yeniden babasıyla yaşamaktadır. Eve girdiğinde hasta ve yaşlı babasının yatakta yattığı görülür. Ona su verir. Aralarında geçen konuşmalarda David’in babasının daha fazla yaşamak istemediği anlaşılır. David’in yaşlı babası filmdeki toksik erkeklik temsilcilerinden ikincisidir. Bir erkeğin yaşlanınca herhangi bir işe yaramıyor olması yaşlı adama dert olmuştur. Toksik erkeklikte, zaman ve koşullara bakılmaksızın her daim fiziksel, ekonomik ve psikolojik olarak üstün veya güçlü olmak/gözükmek mantığı ön plandadır. Zira erkeklik, genel kanı olarak, egemenlik alanı bittiğinde ya da eski gücünü gösteremediğinde sonlanması gereken bir hayatı da temsil edebilir. David yeniden evden çıkar ve aracıyla karısının evinin önüne gelir. Tam da bu sırada karısının sevgilisi Derek evden çıkıp kendi aracına doğru yönelmiştir. Adam arabasına binip ilerleyince David de adamı takip eder. Bir markete gelirler. David gizli gizli Derek’i marketin içinde takip eder. Hatta rastlantı sonucu kahve makinesinden Derek’e kahve doldurmak zorunda kalır. Buradan çıkar çıkmaz David, yeniden Derek’in aracının peşine takılır. Aracındaki silahı eline almıştır. Derek’in aracıyla yan yana gelip onu vurmaya amaçlamaktadır. Ancak bunu yine başaramaz. Derek’in ise hiçbir şeyden haberi yoktur. Burada da David’in öcünü/şiddetini, karısını elinden almaya çalışan bir diğer erkeğe yönlendirdiği görülür. Toksik hareketlere bakıldığında içerisinde hakaret içeren cümleler, şiddet içeren eylemler, saldırgan ve baskılayıcı eylemlerden oluştuğu görülmektedir.

İki erkeğin kozlarını 'erkekçe' paylaşması gerektiği fikri David gibi bir karakter için olağandır. Buradaki 'erkekçe' ifadesi toplumsal yaşamda sıklıkla karşılaşılan, 'erkek gibi, erkekliğini göster, erkek adam dediğin, erkek adam ağlamaz' gibi kodlamalar üzerinden otorite kurma, baskılama, zorbalık, sindirme ve agresiflik kalıplarıyla toksik erkeklik davranışlarını net şekilde göstermektedir. Sahnenin devamında son anda cesaret edemeyip diğer 'erkeği' öldüremeyişi David'in içinde bulunduğu öfke, kıskançlık ve şiddet duygularından harmanlanmış ruh halini daha da tırmandıracaktır. Kendi kendisiyle çelişerek bu duygu patlamasını karısına yönlendirecektir.

İkinci kez David karısının evine döndüğünde ise onu çocukları karşılar. Çocuklar okula gitmektedirler. David ve karısı Niki ayaküstü durum değerlendirmesi yaparlar. Niki, ayrılma üzerine bir süre daha düşünmeleri gerektiğini ve bunun en iyisi olacağını söyler. David ise ikiyüzlü bir şekilde sabahtan beri kafasında var olan öldürme düşüncesinden Niki'ye bahsetmez. Zira toksik erkeklik özelliklerinden biri olan duygu ve düşüncelerini partnerinden saklama içgüdüğü David'i de ele geçirmiştir. Bu evrede ikiyüzlülük ve 'mış gibi' davranma huylarıyla yoğrulmuş adamın bundan sonraki tavırlarında da tutarlılık beklenmesi olanaksızdır.

David ve Niki'nin dört çocukları vardır. En büyükleri Jess anne ve babalarının ayrılmasına en çok tepki gösteren, ergenlik çağında bir genç kızdır. David, yolda tek başına gördüğü Jess'i zar zor da olsa arabasına alıp okuluna bırakır. Jess, babasına annesinin onu aldattığını söyler. Her şeyden haberi olmasına rağmen (erkekliğine leke sürdürmemek için) sanki hiçbir şey bilmiyormuş gibi tepki veren David, annesiyle ikisinin bir anlaşma yaptığını söyler. Anlaşmaya göre bir süreliğine her iki taraf da istedikleri ilişkiyi yaşayabilecektir. Açık ilişki olarak tabir edilebilecek bu durum David'i her ne kadar yaralasa da Niki'ye ve ailesine bu durumu açık etmemekte kararlıdır. Ancak içinde kıskançlık fırtınaları kopmaya devam etmektedir. Zira David ve Niki liseden mezun olur olmaz henüz çok gençlerken evlenmiş ve hızla dört çocuk sahibi olmuşlardır. David, Jess'e 'sana karşı ezik ve kaybeden bir baba gibi gözükmem istemiyorum' dediğinde erkekliğine ve babalığına laf söyletmemek için çabaladığı iyice belirginleşir. Evin büyük kızı Jess'in tek istediği ise tıpkı büyükanne ve büyükbabasının yıllardır yaptığı gibi anne ve babasının da aile bütünlüğünü korumalarıdır. Bu sözlerle David'in üzerine bir yük daha binmiştir. David aile bütünlüğünü koruyamadığına ve bu sebeple çocuklarının da kendisini suçladığına inanmaya başlar.

David ve Niki bir gece, Jess kardeşlerine evde bakarken, birlikte dışarı çıkarlar. David'in aklında Niki'yle birlikte güzel bir gece geçirip onunla yeniden yakınlaşma planı vardır. Ancak Niki arabaya bindiğinde evin etrafından fazla uzaklaşmamaları gerektiğini, hatta arabada konuşurlarsa daha iyi olacağını söyler. Aralarında soğuk bir mesafe vardır. Özellikle de

Niki'nin konuşmalarından David'e dönme fikrinin olmadığı hissedilir. David çaresizdir. Bu sırada Niki'nin yeni sevgilisi Derek'in elinde bir çiçekle evlerine geldiğine, ancak Jess'in adamı tersleyerek onu evden yolladığına şahit olurlar. Zehirli erkekliğin oluşturduğu saldırganlık halleri farklı zamanlarda ve şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Eve dönen David, kendi odasına geçer ve bütün hıncını odasında bulunan ve üzerinde dövüş antrenmanı yaptığı cansız mankene yumruklar atarak çıkarır. David'in içindeki erkek şiddeti Niki'ye olmasa da cansız bir nesneye yansıtılmıştır.

Ertesi gün David, evdeki cansız mankeni de alıp ıssız bir araziye gider. Cansız mankeni araçtan indirip araziye koyar ve silahla atış talimi yapar. Kurşunları bittiğinde ise mankeni arazide bırakıp kasabaya döner. Silah ve erk arasındaki güç ilişkisinin seyirciye aktarıldığı bu sahneler David'in tekinsiz bir duruma sürüklendiğinin de sinyallerini vermektedir.

David, kasabadaki büyük marketten çocukları için çeşitli hediyeler alır. O evde artık yaşamasa da, adeta o evin hükümdarının hâlâ kendisinin olduğunu çocuklarına gösterme niyetindedir. Baba figürünün altını çizmek için gayret göstermektedir. Sonraki sahnede tüm çocuklarını evden alıp parka gezdirmeye götürür. Jess önce gelmek istemese de sonradan araca biner. David, parka gidene dek çocuklarıyla sohbet eder, okulda neler yaptıklarını sorar. Parkta ise onlar için aldığı havai fişekleri gösterir. Küçük çocuklar çok sevinmişlerdir. Bir süre havai fişek patlatırlar. Ancak bir süre sonra Jess babasıyla tartışmaya başlar. Jess, babasının ailesini yeniden kazanmak için yeteri kadar elinden geleni yapmadığını düşünmektedir. Filmin Niki'den sonra önemli kadın temsili olan Jess, zaman zaman babasına küçük dersler verir. Aslında o da öfkeli. Belki de annesine yönlendiremediği öfkeyi babasına yansıtmayı doğru bulmuştur. David, Jess'in ithamlarını inkâr eder ve küçüklerin yanında bunları konuşmak istemediğini söyler. Çünkü David özellikle de küçük üç çocuğunun yanında 'babalık' figürünü eksiksiz devam ettirmeye çalışmaktadır. Eve dönerler. Evin önünde David ve Niki karşılaşırlar. Jess üzerinden bir tartışma çıkar ve David alttan alta eğer yeniden birleşmezlerse ve ayrılmak zorunda kalırlarsa çocukları Niki'nin elinden alabileceği mesajını verir. Kadını çocuklardan mahrum bırakmakla tehdit etmenin kendisi için yarar sağlayacağını düşünen David, toksik erkeklik konusunda önemli emarelerden birini daha sergilemiş olur. Zira genelde bu tarz haberlerde de görüldüğü üzere toksik erkek, şiddete yönelmediği durumlarda kadın partnerini tehditlerle dize getirmeye çalışmaktadır. David, Niki'nin elini zayıflatmak için çocuk kozunu kullanmıştır. Burada toksik erkeğin, saldırganlık, şiddet, zor kullanma, tehdit etme gibi yöntemlerle kendisinin oluşturduğu iktidarı korumaya çalıştığı açıkça görülmektedir. Bu noktadan sonra Niki'nin, belki bir gün yeniden David'le birlikte olabileceği umutları yavaş yavaş erozyona uğramaya başlamıştır.

Filmin üçüncü toksik erkek temsilcisi Derek'tir. Derek, Niki'nin iş yerinden arkadaşıdır. Filmde pek fazla gösterilmese de, henüz resmi olarak boşanmamış bir kadına yaptığı baskılar ve kadının çocuklarına göstermeye çalıştığı samimiysiz tavırlar belli ki Niki'nin de aklını çelmiştir. David ve Niki'nin tartışmasının tam da ortasında Derek çıkagelir. Derek, David'le bu işi erkek erkeğe halletmeleri gerektiğini söyler. David iyice çileden çıkar. Niki'nin hala kendi karısı olduğunu ve Derek'in dul kadın avcısı olduğunu söyler. Her iki erkek de, dişilerinin önünde güç gösterisi yapan iki hayvan gibi hareket etmektedirler. Derek, David'le yalnız konuşması gerektiğini söyleyerek bir şekilde ikna edip Niki'nin oradan gitmesini sağlar. Niki gider gitmez ise Derek David'in yanına gelerek onu döver. Derek erkeklik gösterisini David'in üzerinde gösterdiği şiddet üzerinden sunmuştur. Ona göre konuşmak zaman kaybıdır. Niki'nin duyularına ve isteklerine kulak tıkar. Tek çözüm erkek erkeğe şiddettir.

Yüzünden yaralanmış bir şekilde zar zor aracına binen David yollarda aracını sürmeye başlar. Hem fiziksel hem de ruhen zedelenmiştir. Gururuna yediremediği bu şiddet olayı aslında kendisinin göstereceği şiddet için tırmandırıcı bir sebep olmuştur. Araç bir tarlaya dalarak durur. Bu sırada Derek ve Niki de David'in arkasına takılmışlardır. David aracından elinde silahla iner ve kendisine doğru yürüyen Derek'e ateş açar. Derek'e ne olduğu görülmez ancak Niki koşarak David'e gelip sarılır. David çaresizce ağlamaya başlar ve Niki'ye 'seni çok seviyorum ve ne yapacağımı bilemiyorum' der. Bu noktada David'in içinde bulunduğu acizliğin altı çizilir. Bir toksik erkek temsilcisi olarak gidebileceği son nokta olan ve belki de ölümle sonuçlanabilecek olan şiddete başvurmuştur. Ancak son kertede, suç işledikten sonra annesine sarılıp ağlayan aciz bir erkek çocuğu gibi davranmıştır. Film boyunca kalbi kırık bir deliliğin peşinde koşan David potansiyel şiddetin dışı vurumuyla, istediğine kavuşmuştur. Bu noktada yönetmen bir boşluk oluşturmuştur. David'in Derek'e doğru attığı kurşunların akıbeti belli değildir. Son sahnede ise aradan kısa bir süre geçmiştir. David, Niki ve tüm çocuklar kasabanın marketinde alışveriş yapmaktadırlar. Niki, marketteki satıcıya David için, kocam der. Artık yeniden bir aile olmuşlardır. Seyirci olarak Derek'in David'in şiddette yüксеlebileceği son noktayı gördükten sonra Niki'nin peşini bıraktığı düşüncesi ağır basmaktadır. Muhtemelen Derek, her ne kadar Niki'yi kendi tarafına çekmek için David'i dövmüşse de David'in bu konuda kendisinden daha ölümcül olabileceğini görünce aralarından çekilmiştir. David ise filmin en büyük toksik erkek temsilcisi olarak, sistematik zorbalıkla, psikolojik ve fiziksel tehditle, ölümcül şiddet gösterisiyle ailesini yeniden kazanmıştır ya da kazandığını sanmıştır.

Sonuç

Toksik erkeklik, erkek saldırganlığını, şiddeti, zor kullanmayı ve kendisinin oluşturduğu iktidarı açıklamak için kullanılmaktadır. Kaba, bireysel ve kamusal alanda hoş karşılanmayan,

şiddet ve argo barındıran düşünceler ve tavırlar zehirli erkeklik hallerini inşa edebilmektedir. Toksik erkeklik; kadınlara, erkeklere, çocuklara ve topluma zararlı, erkeklikle ilişkili norm, inanç ve davranışların tümünü ifade etmektedir. ‘istismar, şiddet, taciz, mobbing, psikolojik şiddet’ konuları da (akıl sağlığının yerinde olmama hali hariç) toksik erkeklik davranış kalıpları arasında değerlendirilebilir. Zehirli erkeklik, şiddetin, baskının kabul veya haklı görülmesi sayesinde sorun olarak değerlendirilmediği davranışların tümüdür. Günümüzde giderek dozu artan kadın cinayetlerinde, şiddet eylemlerinde, saldırganlık ve tacizlerde ‘namusumu temizledim’, ‘aldattığı için yaraladım/öldürdüm’ gibi söylemler toksik erkekliğin nasıl yaygınlaştığını da kanıtlamaktadır

Toplumsal cinsiyet çalışmaları ağırlıklı olarak feminist kuramcılarının da yönlendirmesiyle kadınlar üzerinde durmuştur. Kadınların ataerkil sistem içinde buldukları yer, kadın-erkek eşitsizliği..vs. sorunlar üzerinden çalışan kuramcılar erkeklik çalışmalarına daha çok 1980 sonrası göz atmaya başlamışlardır. Raewyn Connell, David Morgan, Victor Sedler ve Michael Kimmel gibi önemli araştırmacılar kaleme aldıkları erkeklik çalışmalarında erkekliğin nasıl üretildiğini ve sürdürüldüğünü incelemiştirlerdir. Feminizm çalışmalarında olduğu gibi erkeklik çalışmaları da toplumdaki cinsiyet eşitliğini hedefleyen bir sistem için çabalamaktadır.

Erkeklik çalışmalarının son dönemlerde en çok yoğunlaştığı toksik erkeklik olgusu, psikolog Terry Kupers’a göre tahakkümü, kadınların değersizleştirilmesini, homofobiyi ve ahlaksız şiddeti teşvik etmeye hizmet eden toplumsal olarak gerileyen erkek özelliklerinin bir takımıydır. Söz konusu toksik hareketler, şiddete yönelik eğilimler, küfür içeren kaba cümleler, kadın, erkek ve çocuklara yönelik baskılayıcı/saldırgan tavırlar taşımaktadır. Toksik erkeklikte, erkekler, şartlar ne olursa olsun genelde psikolojik, sosyolojik, finansal ve fiziksel anlamda kendi üstünlüğünü ispatlamaya çalışmaktadırlar.

Robert Machoian’ın 2020’de yönettiği “İki Aşığın Ölümü” (The Killing of Two Lovers) boşanmak üzere olan David ve Niki çiftinin üzerinden dağılmanın eşliğindeki bir aileyi anlatmaktadır. Ancak David toksik erkeklik çalışmalarının sinemadaki karşılığı olabilecek denli bu özelliklere uyan bir karakterdir. Noah Baumbach’ın çektiği “Marriage Story” (2019) filmiyle kıyaslanan “İki Aşığın Ölümü” filmi David üzerinden iyi olmaya çalışan bir baba ancak kötü bir koca imajı çizmektedir. Krizdeki bir evliliğin portresini betimleyen yönetmen Machoian, David karakteri sayesinde günümüz modern erkeğinin özellikle de eşini ve ailesini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında içindeki toksik tarafları nasıl su yüzüne çıkartabileceğinin kanıtlarını sunmaktadır. David başta karısı Niki olmak üzere ailesinin kendisinden hızla uzaklaştığını düşündükçe erkekliğinin toksik yönlerinden güç alacağını zannetmiştir. Eşine

direkt olarak yönlendirmediği şiddeti ve çoğu zaman ikiyüzlü bir tavır sergilediği hareketleriyle toksik erkeklik özelliklerini seyirciye aktarmakta başarılı olmuştur. Evlatlarına karşı hiçbir şey yokmuş gibi davranmıştır. Onları hesaplı ve bazen sahte planlarla elde tutmaya çalışmıştır. Niki'ye olan sevgisini dürüstçe belirtmek yerine, içinde bir yanardağ gibi patlamaya hazır şiddetini Niki'nin sevgilisi Derek'e yönlendirip onun hayatına kast etmeye çabalayarak, Niki'yi elde etmeye çalışmıştır.

Filmde diyaloglar, kamera ölçekleri kostüm, karakter, ses ve ışık hareketleri ile toksik erkeklik hallerini izleyiciye yansıtmaktadır. Filmde verilmek istenen mesaj, toksik davranış kalıplarından olan şiddet, öfke, tehdit, güçlü ve üstün olmak isteği gibi eylemler kurgusal düzenlemeyle belirginleştirilmektedir. Toksik dil ve toksik tavırlar oluşturulurken teknolojik imkânlardan faydalanılarak renk kullanımı, doğal ses, dekor, görsel efektler ve oyuncu seçimde sinema endüstrisinin olanaklarından da faydalanılmıştır. Bu şekilde sosyal ve mesleki yaşamda karşılaşılan, kitle iletişim araçlarıyla gündeme taşınan ve daha görünür olması sağlanan toksik erkekliğin yazılı kaynaklardan çıkarak sinema ile daha görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. Filmin söyleminde, karelerinde ve içeriğinde toksik erkeklik davranış kalıplarının açık şekilde sunulduğu görülmektedir. Bu durum konu hakkında araştırmaların yapılmasına olanak sağlayacağı gibi izleyicilere de toksik erkeklik hakkında bilgiler vermektedir. “İki Aşığın Ölümü” isimli sinema filminde toksik erkeklik özelliklerinin neredeyse hepsi seyircinin önüne sunulmuştur. Toksik erkeklik çalışmaları için sanat dalında sinema bundan sonra da önemli bir inceleme alanı olmaya devam edecektir. Bu çalışmanın da, aynı ve benzeri konularda yapılacak araştırmalarda araştırmacılara yol göstereceği, ufuk açacağı ve ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yazar Katkıları: Araştırmanın her iki yazarı da tüm süreçlerde yer almışlar ve makaleye ortak katkılar sunmuşlardır.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Baki, L. (2019). *Toplumsal cinsiyet ve feminizm bağlamında femvertising: kadın imgesi üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bensadon, N. (1994). *Başlangıçtan günümüze kadın hakları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Barker, C., Galasinski, D. (2001). *Cultural studies and discourse analysis: a dialogue on language and identity*. London: Sage
- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: SOGEP.
- Bozok, M. (2009). Feminizmin erkekler cephesindeki yankısı: erkekler ve erkeklikler üzerine eleştirel incelemeler. *Cogito*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 58, 269-284.

- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: rethinking the concept. *Gender & Society*, 19 (6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/08912432052786>
- Connell, R. W. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: toplum, kişi ve cinsel politika* (2. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Davey, L. (2009). The application of case study evaluations. *Elementary Education Online*, 8(2), 1-3
- Edwards, T. (2006). *Cultures of masculinity*. London and New York: Routledge.
- Ecevit, Y. ve Karkıner, N. (2011). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gerring, J. (2007). *Case study research: principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Günay Erkol, Ç. (2018). İlet, zillet, erkeklik: eleştirel erkeklik çalışmaları ve Türkiye'deki seyri. *Toplum ve Bilim*. 145, s.6-27.
- İnci, S., Alpen, İ. (2019). *Feminist dünyada erkek olmak*. İstanbul: Motto Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1978). *Kadınlarda psiko-sosyal değişim boyutları: cinsiyet ve kuşaklar arası bir karşılaştırma*. (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: kimlikler ve toplumsal dönüşümler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Karaduman, S. ve Adalı A. G. (2017). Hegemonik erkekliğin medyadaki inşası ve temsili: survivor 2017 program incelemesi. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*. 2(2), 26-40.
- Kayhan, Aslı (2021). Me too hareketi, <https://feministbellek.org/metoohareketi/>. Erişim Tarihi: 30 Nisan 2023
- Kimmel, M. (2005). *The history of men: essays in the history of American and British masculinities*, Albany: State University of New York Press.
- Kupers, T. (2005). *Toxic masculinity as a barrier to mental health treatment in prison*, 61(6), 713-724. <https://doi.org/10.1002/jclp.20105>.
- Maral, E. (2004). İktidar, erkeklik, teknoloji. *Toplum ve Bilim: Erkeklik*. İstanbul: Birikim Yayıncılık, 101, (127-143).
- Meth, L.M., ve Pasick, R.S. (Eds.). (1990). *Men in therapy: the challenge of change*. New York: Guilford.
- Morgan, A. (2019). *The real problem with toxic masculinity is that it assumes there is only one way of being a man*. The Conversation.
- Onaran, O., Büker, S. ve Bir, A. A. (1998). *Eskişehir'de erkek rol ve tutumlarına ilişkin alan araştırması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Pleck, J. H. (1981). *The myth of masculinity*. Boston: MIT Press.
- Sancar, S. (2016). *Erkeklik imkânsız iktidar: ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Salter, M. (2019). *The problem with a fight against toxic masculinity*. <https://www.theatlantic.com/health/archive/2019/02/toxic-masculinity-history/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2022 .
- Sığın, A., Canatan, A. (2018). Connell’ın erkeklikler teorisinde işbirlikçi erkek, madun erkek ve marjinal erkek: hegemonik erkekliğin kavramsal hegemonyası. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 32 (163-175).
- Thompson, E.H., Pleck. J.H. (1986). The structure of male role norms. *American Behavioral Scientist*. 1986; 29: 531-543. <https://doi.org/10.1177/000276486029005003>.
- Topçu, Ş. (2018). Erkeklik çalışmaları kaynakçası, *Toplum ve Bilim: Erkeklik*. Birikim Yayıncılık, 145 (289-291).
- Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin, & H. Hamilton (Eds.), *Handbook of Discourse Analysis* (352-371). Oxford: Blackwell.
- Waling, A. (2019). Problematising ‘toxic’ and ‘healthy’ masculinity for addressing gender inequalities, *Australian Feminist Studies*, <https://doi.org/10.1080/08164649.2019.1679021>
- Yaşartürk, Gül (2021) *Film ve dizilerde 'metoo' ve 'time's up' yansımaları*, <https://www.gazeteduvar.com.tr/film-ve-dizilerde-metoo-ve-times-up-yansimalari-haber-1546896>. Erişim Tarihi: 30 Nisan 2023